

## EKONOMSKA UČINKOVITOST REJE GOVEDI ZA MESO NA TRAVINJU

Tina Volk, M. Rednak

### Povzetek

Cilj raziskave je bil ugotoviti ekonomsko uspešnost pri različnih tipih gospodarstev in različnih govedorejskih usmeritvah. Dohodak kmetij smo iz vrednotili na osnovi modelov.

Rezultati so pokazali, da imajo cenovna razmerja odločilen vpliv na uspešnost posamezne usmeritve. Trenutno je v Sloveniji še vedno ekonomsko daleč najbolj uspešna pridelava mleka, ki ji usmeritve v rejo govedi za meso težko konkurirajo tudi zaradi velikih površin kmetijske zemlje, ki jih te usmeritve zahtevajo.

Za hitrejši razvoj reje govedi za meso so potrebna stabilna cenovna razmerja, brez ustrezne politike premiranja pa se reja krav za meso in reja klavnih prvesnic v razmerah, kjer predstavlja zemlja omejitveni dejavnik, ne bo pomembneje razvila.

### Uvod

V letu 1993 je slovenski parlament sprejel "Strategijo razvoja slovenskega kmetijstva", s katero je opredelil globalne razvojne cilje kmetijstva. Za govedorejo je v okviru proizvodne politike zapisano, da mora agrarna politika s svojimi ukrepi:

- spodbujati razvoj reje govedi predvsem v območjih z velikim deležem absolutnega travinja ob usmeritvi, da naj prehrana govedi temelji pretežno na voluminozni krmi,

- zagotoviti usklajen obseg pridelave mleka in govejega mesa tako, da bodo presežki čim manjši,

- spodbujati rejo kombiniranih pasem (zmerna mlečnost) in rejo govedi za meso.

Cilj raziskave je bil ugotoviti ekonomsko uspešnost na modelno postavljenih gospodarstvih z različnimi sistemi reje govedi za meso, ki sledijo razvojnim usmeritvam in z narodnogospodarskega vidika pomenijo racionalno izrabo naravnih danosti.

---

Rad je priopćen na Simpoziju Alpe-Adria Komisija V. za kmetijstvo, gozdarstvo, živinorejo in hribovsko kmetijstvo, Raziskovalna skupina za živinorejo in mlekarnstvo, PRIREJA GOVEJEGA MESA NA TRAVINJU, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Domžale 3. - 4. 11. 1994.

Mag. Tina Volk, dipl. ing. agr., Miroslav Rednak, dipl. oec., Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana

### Metoda dela

Za iz vrednotenje ekonomskih učinkov različnih tipov reje govedi za meso smo izbrali štiri modele za tri osnovne tipe gospodarstev in sicer:

- Čisto travniško gospodarstvo s pretežnim deležem ekstenzivnega travinja, ki je namenjen izključno paši (osnovna krma: poleti paša, pozimi travna silaža, seno)

- Model 1: Prireja mesa po sistemu krava-tele (kmetija redi krave izključno za zrejo telet), sezonski pripust (telitev pozimi), pitanje telet do teže 470 oz. 540 kg (dve pašni obdobji), lasten remont krav.
- Model 2: Reja klavnih prvesnic (do teže 480 kg) s pitanjem telet do teže 560 kg (dve pašni obdobji), sezonski pripust (telitev pozimi), dokup ženskih telet (pokrivanje primanjkljaja), zreja vseh ženskih telet kot klavnih prvesnic.  
- Travniško gospodarstvo z omejeno površino njiv (osnovna krma: poleti trava, seno, pozimi travna silaža, koruzna silaža, seno)
- Model 3: Srednje intenzivno pitanje od 120 do 510 kg (povprečni prirast 0,9 kg/dan)  
- Njivsko gospodarstvo (osnovna krma: silirano koruzno zrnje, koruzna silaža, seno)
- Model 4: Intenzivno pitanje od 120 do 550 kg (povprečni prirast 1,05 kg/dan).

Ekonomske rezultate izbranih modelov reje govedi za meso smo primerjali z rezultati modela za travniško gospodarstvo z omejeno površino njiv, ki je usmerjeno v pridelavo mleka. Model predvideva mlečnost 4.000 l/kravo letno in zrejo teleta do teže 120 kg. Osnovni obrok predstavlja poleti paša (čredinski pašnik), pozimi pa koruzna silaža, travna silaža in seno.

V modelih smo upoštevali razlike v produktivnosti travinja (nižji pridelki krme s travinja v modelih 1 in 2), nismo pa upoštevali razlik v stroških zaradi morebitne nagnjenosti terena in s tem povezano omejeno možnostjo uporabe kmetijske mehanizacije. Namen raziskave je bil namreč ugotoviti predvsem ekonomske razlike, ki izvirajo iz različnih sistemov reje oziroma različnih tehnologij, brez drugih omejitev. Zato tudi na strani prihodkov nismo upoštevali intervencij države, namenjenih izravnavanju stroškov pridelave v težjih pridelovalnih razmerah (podpora gorsko-višinskim kmetijam).

Pri ekonomskem iz vrednotenju modelov smo uporabili cene, ki so veljale v Sloveniji v oktobru 1994. Ekonomski rezultati za posamezne modele so prikazani z naslednjimi kazalci:

Lastna cena prirasta (LC<sub>p</sub>):

$$LC_p = \frac{\text{Stroški skupaj} - \text{Tele} - \text{Stranski pridelki}}{\text{Prirast (kg)}}$$

Lastna cena žive teže (LC<sub>ž.t.</sub>):

$$LC_{\text{ž.t.}} = \frac{\text{Stroški skupaj} - \text{Stranski pridelki}}{\text{Živa teža (kg)}}$$

$$\text{Koefficient ekonomičnosti (Kek)} = \frac{\text{Vrednost proizvodnje}}{\text{Stroški skupaj}}$$

$$\text{Bruto dodana vrednost (BDV)/uro} = \frac{\text{Vrednost proizvodnje} - \text{Materialni str.}}{\text{Živo delo (ur)}}$$

Neto dodana vrednost (NDV):

$$\text{NDV/uro} = \frac{\text{Vrednost proizvodnje} - \text{Materialni str.} - \text{Amortizacija}}{\text{Živo delo (ur)}}$$

$$\text{NDV/uro} = \frac{\text{Vrednost proizvodnje} - \text{Materialni str.} - \text{Amortizacija}}{\text{Živo delo (ur)}}$$

#### Rezultati in diskusija

Rezultati modelov kažejo, da o ekonomičnosti pitanja govedi pri sedanjih cenovnih razmerjih praktično ne moremo govoriti. Koefficienti ekonomičnosti so tudi pri zelo intenzivni reji govedi za meso (njivsko gospodarstvo) pod 1, kar pomeni, da odkupna cena ne pokriva vseh stroškov reje.

Tab. 1. - OSNOVNI TEHNOLOŠKI IN EKONOMSKI REZULTATI MODELOV REJE GOVEDI (OKTOBER 1994)

Model	Krava-tele		Prvesnice		Pitanje telet v hlevu		Mleko
	1	2	3	4	4		
Prirast (kg/krmni dan)	0,53	0,61	0,90	1,05	1,05	4000	
Prirast (kg/glavo/leto)	533*	367*	329	383	383	-	
Živo delo (ur/glavo/leto)	95,9*	36,9*	31,6	27,6	27,6	131,8	
Površina /ha/glavo)	1,59*	0,76*	0,27	0,20	0,20	0,54	
LC prirasta (SIT/kg)	269,5	220,2	211,3	179,1	179,1	-	
LC žive teže (SIT/kg)	325,0	224,6	257,4	228,9	228,9	39,44	
PC žive teže (SIT/kg)	176,7	181,6	214,5	214,5	214,5	40,53	
Kek	0,66	0,77	0,83	0,94	0,94	1,03	
BDV/uro (SIT/uro)	428	613	513	854	854	730	
NDV/uro (SIT/uro)	86	79	19	353	353	489	

\* skupaj s pitanjem telet, preračunano na eno kravo oz. kalvno prvesnico.

Povprečna prodajna cena predstavlja:

- v modelu 1: 73% pridelka po ceni za MPG II kvalitete  
27% pridelka po ceni za starejše govedo
- v modelu 2: 32% pridelka po ceni za MPG II kvalitete  
68% pridelka po ceni za MPG III kvalitete

- v modelu 3 in 4: ceno za MPG I kvalitete

Razmerja v cenah klavne govedi so naslednja:

- I kvaliteta	1,00
- II kvaliteta	0,92
- III kvaliteta	0,81
- starejše govedo	0,54

Paritetni dohodek je dosežen le pri pridelavi mleka, medtem ko intenzivno pitanje zagotavlja le 58-odstotno izplačilo paritetnega dohodka. Takšni rezultati so predvsem posledica neustreznega osnovnega razmerja med ceno mleka in ceno klavne govedi, ki je pri nas trenutno okoli 1:5,3. Tako ozko razmerje ne zagotavlja ekonomske uspešnosti praktično pri nobenem načinu reje govedi za meso.

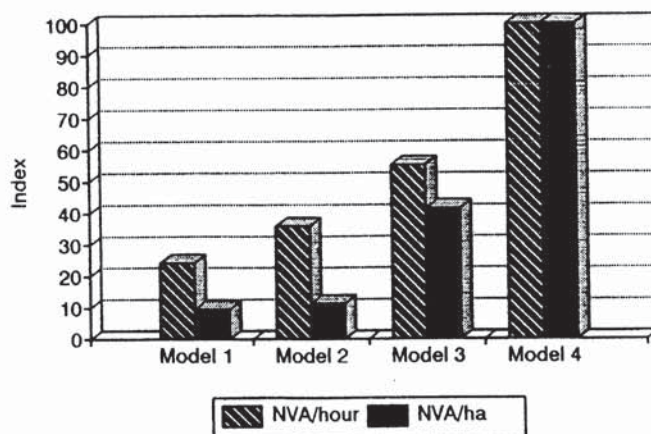
Da bi ugotovili dejanske razlike v ekonomski uspešnosti pri različnih tipih reje govedi za meso smo zato korigirali cenovno razmerje med ceno mleka in ceno klavne govedi na 1:6, kar je blizu razmerja, ki ga izkazujejo proizvajalčeve cene v EU.

Tab. 2. - EKONOMSKI REZULTATI REJE GOVEDI ZA MESO PRI RAZMERJU MLEKO : KLAVNO GOVEDO = 1 : 6

Model	Krava-tele	Prvesnice	Pitanje telet v hlevu	
	1	2	3	4
LC prirasta (SIT/kg)	270,8	222,0	212,8	180,5
LC žive teže (SIT/kg)	322,1	236,2	258,6	230,0
Kek	0,74	0,87	0,94	1,06
BDV/uro (SIT/uro)	547	839	1056	1348
NDV/uro (SIT/uro)	204	303	467	844
Indeks (model 4 = 100)	24	36	55	100
NDV/ha (000 SIT/ha)	12,3	14,7	54,1	130,4

Pri takšnem razmerju med ceno mleka in klavne govedi je intenzivno pitanje s koruzno silažo (model 4) ekonomsko učinkovitejše od pridelave mleka, modeli reje govedi za meso pretežno ali izključno na travinju pa ostajajo ekonomsko manj zanimivi. To še zlasti velja za rejo krav za meso (model 1) in rejo klavnih prvesnic (model 2), kjer neto dodana vrednost na uro dela dosega manj kot 40% tiste pri intenzivnem pitanju (model 4).

Modeli reje govedi za meso, zlasti ekstenzivna reja na travinju, so v naših razmerah manj zanimivi tudi zaradi velikih površin kmetijske zemlje, ki jih terjajo za polno zaposlitev delovne sile na kmetiji. Tako je za polno zaposlitev 1 PDM (2.088 ur/leto) po modelu za rejo krav za meso in rejo klavnih prvesnic potrebno 30 do 40 ha kmetijske zemlje (pri intenzivnem pitanju je dovolj 15 ha. Zaradi ekstenzivne reje je tudi neto dodana vrednost na enoto površine pri teh sistemih bistveno nižja. V razmerah majhne posesti, ki je značilna za Slovenijo, je dohodek na ha kmetijske zemlje pomemben kriterij, po tem kriteriju pa so sistemi krava-tele in klavne prvesnice izrazito neugodni.



Graf. 1. - NETO DODANA VREDNOST NA URO IN NA HA KMETIJSKE ZEMLJE PRI RAZLIČNIH SISTEMIH REJE GOVEDI ZA MESO (INDEKS: MODEL 4 = 100)

Iz rezultatov lahko zaključimo, da je prvi pogoj za razvoj reje govedi za meso ustrezno (dovolj stimulatивно) in stabilno razmerje med ceno mleka in ceno klavne govedi. Znotraj sistemov reje govedi za meso reja krav za meso in reja klavnih prvesnic ekonomsko nista konkurenčni intenzivnim tipom pitanja govedi, zato brez intervencij države hitrejšega uveljavljanja teh sistemov v praksi ni pričakovati. To še posebej velja v razmerah, ko so kmetije majhne in zato težijo k maksimiranju dohodka na hektar kmetijske zemlje, po tem kriteriju pa so ekstenzivne reje manj zanimive.

#### Sklepne ugotovitve

Rezultate raziskave lahko strnemo v naslednje sklepne ugotovitve:

- Na možnosti razvoja reje govedi za meso ima, tako kot v drugih proizvodnih usmeritvah, odločilen vpliv agrarna politika. V sloveniji dolgoročni cilji razvoja govedoreje upoštevajo naravne danosti, sledijo pa tudi sodobnim trendom agrarnih politik razvitih evropskih držav (zmerna intenzivnost, varstvo okolja, vzdrževanje kulturne krajine).

- Kljub temu, da je eden izmed ciljev agrarne politike hitrejši razvoj reje govedi za meso, sedanja cenovna razmerja pri nas ne omogočajo ekonomične proizvodnje praktično pri nobenem sistemu reje. V primerjavi s proizvodnjo mleka reja govedi za meso ekonomsko ni zanimiva.

- Hitrejši razvoj sistemov reje govedi na travinju omejuje tudi sedanja velikostna struktura kmetij. Reja krav za meso in reja klavnih prvesnic terjata v primerjavi z drugimi sistemi bistveno večje površine kmetijske zemlje.

- Ob ustreznem razmerju med ceno mleka in ceno klavne govedi (1:6) proizvodnji mleka ekonomsko lahko konkurira le intenzivno pitanje govedi, medtem ko so sistemi reje govedi na travinju ekonomsko manj uspešni. Brez ustrezne podpore države zato ne moremo pričakovati hitrejšega razvoja teh sistemov reje govedi za meso.

#### LITERATURA

1. Strategija razvoja slovenskega kmetijstva. Ministarstvo za kmetijstvo in gozdarstvo, Ljubljana 1993, s. 71-82.
2. Gliha, S. in sod. (1992): Programiranje obsega proizvodnje ob različnih proizvodnih usmeritvah ter ob pogoju ekvivalentnega dohodka na podlagi proizvodnih modelov. URP: Oblikovanje socio-ekonomskih sistemov za racionalno koriščenje kmetijskega prostora, Poročilo o delu, KIS, Ljubljana, s. 86-112.
3. Gliha, S. in sod. (1994): Ugotavljanje potencialnega dohodka z empirično postavljenimi modeli kmetij. Proučevanje gospodarjenja ter ekonomskih in tehnoloških parametrov na družbenih in zasebnih gospodarstvih Slovenije, Poročilo o delu, KIS, Ljubljana, s. 17-25.
4. Volk, T., Žibrik, N. (1994): Ocene stroškov pridelave mleka in prirasta govedi na kmetijah v maju 1994. Strokovna naloga, KIS, Ljubljana.
5. Farm Accountancy data network. An A to Z of Methodology. Commission of the European Communities, Luxembourg 1989.
6. Rednak, M., Volk, T.: Gospodarnost pitanja in reje mesnih čred. Predavanje na seminarju za kmetijske svetovalce "Priraja govejega mesa", Rodica, 1.-3.12.1993.
7. Agricultural Policies, Markets and Trade. Monitoring and Outlook 1993, Organisation for Economic co-operation and Development, Paris 1993.

#### ECONOMIC EFFICIENCY OF FATTENING CATTLE BREEDING ON GRASSLAND

##### Summary

The purpose of the research was to find out the economic efficiency of different types of cattle breeding specializations. The income of farms was evaluated on the basis of models.

The results have shown that price relationships had a decisive influence on the efficiency of particular type of specialization. At the current price relationships in Slovenia milk production is economically still the most efficient type of specialization and hard to compete with by the farms specialized into fattening cattle breeding due to large areas of agricultural land required by this type of specialization.

Stable price relationships are necessary for a more rapid development of fattening cattle breeding but, without an appropriate premium policy, breeding of fattening cows and that of slaughtering first calving heifers in the conditions where agricultural land is a limiting factor will not be able to undergo a more intensive development.